

891.99

8-15

2992

ԷՄԻԼԻԱ ՆԱԶԱՐԵԱՆ.

ՀՆՉԻՒՆՆԵՐԸ ՀՈԳՈՅՍ

(Բանասեպծու քիւններ)

891.99
G-15

ԹԻՖԼԻՍ.

1920 թ.

391.99

2947

Handwritten notes in Armenian script

G-15

ԷՄԻԼԻԱ ՆԱԶԱՐԵԱՆ.

19 NOV 2011

Handwritten initials

ՊԻՆՉԻՒՆՆԵՐԸ

ՀՈԳՈՅՍՈՒԹՅԱՆ

(Բանասերտութիւններ)

Vertical handwritten mark

ԹԻՖԼԻՍ.

1920 թ.

1.0.07.2013

MOS VOM B I

45530

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

Տպ. Մ ա մ ու լ —անօրէններ՝ Եփրիկեան և Մայիլեան.
Լորիս-Մելիքեան փող. 22.

13541-Ռ

Շտաբս կապիտան ԳԷՈՐԳԻ

Միակ եղբորս անմոռ յիշատակին.

Հոգոյս յատակին
Մի լիճ կայ ընդեղ.
Անցեալս անգին
Քնած է այնտեղ.
Քնած է այնտեղ
Քո պա յժառ հոգին...

1919 թ.

* * *

Հոգոյս յատակին
Մի լիճ կայ բերեղ.
Անցալս անգին
Քնած է այնտեղ.
Քնած է այնտեղ
Քնած է այնտեղ...

Թատակ լճակից
Երբիմ կերևայ,
Սէր-յուշ արձանից
Հրեշտակ կ'ժպտայ.
Հրեշտակ կ'ժպտայ
Հոգոյս անհունից...

Անցեալիս զրկում
Դէժքդ է փայլուն.
Լոյս-շողի սիշում
Հոգիդ է ժպտուն.
Հոգիդ է ժպտուն
Իմ դրախտ հոգում...

Հոգոյս յատակին
Մի լիճ կայ բերեղ.
Անցեալս անգին
Քնած է այնտեղ.
Քնած է այնտեղ
Քնած է այնտեղ...

* *

Ես չեմ երգում հաճոյքի համար
Եւ ոչ էլ փառքի, անտես, անհամար
Խոցերը հոգոյս երբ յանկարծ ելնում,
Թունոտ օձի պէս սրտիս են փարւում...
Ա՛հ, այդ սև պահին՝ ես մէկիկ-մէկիկ
Քնարիս հնչիւնով քաղում եմ քնքշիկ
Սրտիս ցաւերը, ցաւերն անվերջ...
Ու տալիս թղթին, լ՛սւո թերթին անշէջ:

* * *

Բալիկ Շուշիկ,
Բոյրն անուշիկ,
Ժողովեցի,
Փունջ արեցի.
Քնարս ձեռիս,
Լոյսն՝ իղձերիս,
Հոգոյս շնչով,
Յաւերժ տենչով.
Անձայն, կոպիտ,
Սև Մահին բիրտ
Ես յաղթեցի
Ու ժխտեցի.
Իմ նիւթն անշէջ՝
Տիեզերքի մէջ.
Հողիս անլաց՝
Փնջում անանց:

1914 թ.

* * *

Ես սիրեցի սեփեկ աչեր,
Նման կայծուղ աստղերի,
Որ կ'շողան օր ու գիշեր
Ու յաւիտեան չեն մարի:

* * *

Տանը, փողոցում,
Այգում, թէ գրտում՝
Ես քեզ եմ առնում,
Միշտ քեզ հետ խօսում...
Ուրախ ժամերիս
Եւ մէկ էլ յանկարծ...
Ինչ ես իմ առաջ
Մեղամաղձ կանգնած...

* * *

Յուրըն ուրախ, ժպիտը դէմքին,
Յուսավառ դայիս յար աղօթատուն.
Հայեացքը դէպ վեր, ձեռքերը կրծքին՝
Երտիր են բացում զթալի Աստծուն...

Կուզէի և՛ ես լոյս խորանի մէջ,
Սուրբ պատկերի մօտ ծնկներիս իջած՝
Ձերմազին խնդրել ճար վէրքիս անշէջ.
Բայց... ո՛չ, սիրոյս դէմ՝ անդօր է Աստուած:

* * *

Հէյ ջան, սարեր, հեռու անցէք,
Թողէք, տեսնեմ իմ եարին...
Հէյ ջան, զետեր, ճամբայ աւէք,
Թողէք, հասնեմ իմ սէրին...

Ճամբէս դժման, սև գիշեր է,
Մութ-խաւար է երկնքում.
Հէյ ջան, լուսին, մէկ դուրս նայէ,
Արծաթ ծորայ սէր-ճամբում...

Ա՛խ, ջան Արեգ, մէկ ինձ լսիր,
Մէկ դուրս նայիր վրանից,
Գիշեր ճամբէս օսկեզօծիր,
Ինձ մի զրկիր իմ եարից...

Չան, Աստուծ ջան, աղաչում եմ,
Ճամբայ ձգիր իմ առաջ,
Դու ինձ օգնի, եարիս հասնեմ,
Սիրտս բացեմ նրա առաջ...

* * *

Որպէս սոխակ՝
Աչերդ ինձ երգեցին,
Քնքոյշ սիրտս գիւթեցին
Ու թողեցին ինձ մենակ...

Որպէս հովիկ՝
Թախիծն աչերիդ սուլեց,
Հոգոյս լարերին փարեց,
Համերգ կազմեց անուշիկ...

Որպէս նւագ՝
Հնչիւն սիրտս այդ ժամին
Ղօղանջում էր քո սրտին
Սէրս անմար, լոյս, յատակ...

Բայց հոգոյս եղեմ
Լոկ—դատարկ եմ—ձայնեցիր,
Ստերի պէս անցար, մարեցիր...
. . . . . Մենակ եմ:

* * *

Ա՛խ, ինչո՞ւ այսպէս
Մոլոր ու խելան,
Թափառում եմ ես
Աշխարհէ աշխարհ...

Ա՛խ, ինչո՞ւ լալիս,
Գոռում եմ, գոչում
Ու չգիտեմ հողիս,
Քէ ի՞նչ է ուզում...

Բայց... սիրտս երկին
Փոթորկում, յուզում,
Սէրս անմէկին
Թռչել է ուզում.

Բարձր սաւառնել,
Անցնել ջիւնջ եթեր,
Աստղերին փարել
Ցայտիլ վառ շիթեր...

* * *

Ո՛րքան անո՛ւշ, որքան մուշ-մո՛ւշ
Բուրում էք դուք, ծաղիկներ:
Ո՛րքան սիրո՞ւն, որքան քնքո՞յշ
Զարդարում դաշտ ու լեռներ...

Ո՛րքան քաղցր որքան վուշ-վո՛ւշ
Բոյր էք լցնում ջինջ հողիս.
Ո՛րքան հմայիչ, որքան քնքո՞յշ
Երազ հիւսում խօլ սրտիս...

Խինդ ու ծաղիկ, երազներ,
Մուշ-մո՛ւշ, քնքո՞յշ անուրջներ
Գալիս հողիս պարուրում,
Գարնան գալն հն աւետում ..

* * *

Կենսալից սրտիս անբիժ յատակում՝
Մի աստղ է ցոլում Սիրիուսից պայծառ,
Ողջ էութիւնս անվերջ խնկարկում,
Ջերմութիւն տալիս հոգոյս թոցավառ:

Ձկնայ սև գիշեր անարատ սրտիս,
Ո՛չ էլ հուր մտքիս՝ պանդ-անշունչ ձմեռ,
Անշէջ լոյսով է շղարշւած հոգիս,
Որ միշտ թռչում է դէպ անհուն եթեր...

Անամպ են միտքս, սիրտս ու հոգիս,
Ջինջ, անարատ են իղձերս հրածին,
Հուսով է լեցուն խորանը սրտիս,
Ողջ էութիւնս յատակ, երկնածին...

Ցուլն դու, աստղ իմ, ցուլն, դու առմիշտ,
Հուսովդ պարուրիր էութիւնս ողջ,
Որ չ'թառամի վարդ հոգիս ընդմիշտ,
Որ չ'խաւարեն իղձերս բողբոջ...

* * *

Հեռու, անսահման անհունի ծայրից՝
Արեգն է ժպտում սրտիս յոյսերով,
Լազուր կապոյտի գալտնալի գրկից՝
Անթիւ աշեր են ցոլում յոյզերով...

Ողջ էութիւնս դարձած հուր-հնոց՝
Առաջ է սլանում շանթ-որոտի պէս.
Սլանում է դէպ անյայտ— եղեմ ծոց,
Ըմպելու հիւթը ծաղկունքից պէս-պէս...

Եւ իղձերս անվերջ, անթիւ, անհամար,
Որպէս սրարշաւ, կատաղի մի հողմ՝
Առաջ են սլանում ճամբով ոսկեվառ,
Կենսածոր վարդեր սփռում ամեն կողմ...

Անտես ու անյայտ ճամբիս բևեռից՝
Արեգն է ժպտում յուսալից դէմքով,
Ամպշող երկնքի փերուղեայ կրծքից՝
Աստղեր են ցոլում հոգուս քնքշանքով...

Ցուլացէք, աստղեր, թնկ ձեզնով դիւթեմ,
Սրտիս ծալքերը լցւին հուր բոցով.
Ի՞նչ կայ անցեալում, ի՞նչու ետ նայեմ,
Սլանալ եմ ուզում կեանքի հնոցով:

* * *

Օ՛, թէ գիտենամ, կեանքի ովկիանում
Մեր նաւը կ'լողայ սէր-աստղով անշէջ.
Հսկայ հողմերի փրփրայոյզ զրկում՝
Անյաղթ կ'մնանք հո՞ծ մարդկութեան մէջ:

Օ՛, թէ իմանամ, սիրաշող ջահեր
Սիրտ խորանի մէջ կ'կայծեն մշտավառ.
Մեր զրախա հոգու մէջ՝ ոսկէ խոհեր
Պիտ շողան անմար—արև հրավառ:

Օ՛, թէ հաւատամ, իղձերս չեն ցնորք.
Երկին-երկրի պէս անբաժան կ'մնանք,
Ընդմիջա կ'ցոյլայ մեր սէրը լոյս-շողք՝
Կասեմ, տնւր ձեռքդ, ընկեր, միանանք:

* * *

Ղուսինն ելաւ լեռան մէջքից,
Աստղերը հանդարտ պահ մտան.
Նոր ասպղ ցոլաց սրտիս խորքից,
Դիւթեց հոգիս կուսական:

Անխօս լուսնի շուշան դէմքից խենթացած՝
Բիւր արիքներ անտակ ծովից բարձրացան.
Սէր-շող աստղի պայծառ շողքից հմայւած՝
Խինդ ու աւիւն սրտիս խորքում արթնացան...

Սև ամպն եկաւ, և Ղուսինը մոայլեց,
Ալիքները տապալեցին յուսահատ...
Սրտիս երկինք աստղս ցոլաց ու... մարեց.
Թայց դեռ լոյս կայ հոգոյս ծոցումն անարատ...

13541-17

* * *

* * *

Նստած լեռան լանջին, թաւուտի մէջ՝ լսում էի
գետի քաղցրահնչիւնն ելեկշնեքը, ծաղիկների մեղմ
փսփսիւնը, թռչունների անոնշ դայլայլը ու դմայլ-
ւում...

Ամէն ինչ կատարեալ էր շուրջս՝ Աստուածացած...
Լուսինն իր անբաժան ընկեր՝ Աստղիկի հետ օրօր ու
շօրոր առաջ էր լողում, անհուն բարձունքից կեանքի
վիշտն ու երջանկութիւնը դիտում... Շուրջս, համա-
տարած թևերով՝ անդորրն էր իշխում... Բնու-
թիւնը տիեզերական մեծ՝ սիրոյ երգն էր սուլում...

Ես մենակ էի. ես մի հսկայ վիշտ էի երջանկու-
թեան ծոցին:

Ներսըս ինչ որ շարժւեց, գալարւեց և անխնայ-
օրէն սկսեց կրծիլ սիրտս.

Ծաղիկների անուշահոտ բոյրից, սիրոյ հիասքանչ
փսփսուկից արթնացաւ նախանձն ու փոթորկեց հո-
գիս...

Մի անգուսպ տենչ զգացի ոչնչացնելու շուրջս
ամեն ինչ. չքացնելու տիրող երջանկութիւնը...

Փոքր անց՝ ձնօքիս մի ահագին ծաղկեփունջ ու-
նէի... Ես մարել էի հազարաւոր կեանք... Բայց շուր-
ջս դարձեալ գարնանն էր ժպտում, սէրը՝ դողանջում,
հոգիս՝ փոթորկում...

Փիրուզ ամպ-շող,
Աստղեր կայծ-շող,
Արև՝ անմար,
Լեռներ շուրջ-պար.

Կազբէկ, էլբրուս,
Տւիք հոգոյս
Երազ տեսիլը,
Անհաս թոխչը,

Հէքիաթ թևեր,
Լոյս-շող իղձեր...
Հոգիս անշէջ՝
Թիֆլիսի մէջ.

Բայց... չ'կայ կեանք,
Ո՛չ լոյս ո՛չ, փառք
Փշոտ ճամբին,
Քոսի ափին...

Ո՛հ, պիտ մ'արի
Հոգիս արի
Կեանքի միջին —
Երկրի ճահճին...

Օ՛, ո՛չ, բնաւ,
Լոյս-կոյս անցաւ,
Չգտումով սուրբ՝
Կ'լինիմ ասուպ.

Առանց լացում,
Արև ծոցում,
Միշտ լիայոյս՝
Կ'փնտրեմ լոյս.

Երկնային սէր՝
Մնման, անմեռ.
Նրա մէջ թռկիչ՝
Եւ անհն ինչ...

Հ Է Ք Ի Ա Թ Ը

Հ Ո Գ Ո Յ Ա.

Հ Է Ք Ի Ա Թ Ը Հ Ո Գ Ո Յ Ս.

... Ու գնում էի, որքան—չգիտեմ և հասել էի սրբազան բնութեան հրաշագեղ դաշտին: Շուրջս ասու-
լածային ձեռքերով կանաչ գորգ էր փռած. չ'կար մի
ծաղիկ, որ սէր չ'երգեր կոյս թաւուտի մէջ ու չհամ-
բուրէր քնքոյշ հովի հետ... գետակն անուշ խոխոջա-
լով ցած էր վազում լեռան կրճքից ու իր քաջագոր-
ծութիւնները դաշտին պատմելով՝ մայր ծովի գիրկն
էր շտապում: Չքնաղ Արեգը հուր-վարսերը փռած՝ փար-
ուում, շոյում էր բնութեանը թովիչ ու սղջը՝ շիկնում
նրա սուրբ համբոյրից...

Ու գնում էի այս աննման դաշտով՝ ճամբաս էր
անվերջ, հմայքն՝ անսահման...

Յանկարծ՝ դէմս ելաւ մի ճերմակ ձերուկ, ասես,
—որդին էր ձմռան—...Արծաթագոծ միրուքը շոյելով
հանդարտ մօտեցաւ, անժպիտ ասաց.

—Աղջիկս, այդ սէր ես գնում այս անձայր ճամ-
բով—:

Նրա ձայնն աշնան սււոցն էր յիշեցնում. բայց
գարուն էր շուրջս, աննման գարուն...

—Ես, ձերունի, դէպ անմահութիւնն եմ գնում,
դէպ մեծ յաւիտենականութիւնը...

—Ե՛տ դառ, աղջիկս—, սուսաց, նորէն անմահու-
թիւնն այստեղ է, այս հրաշագեղ դաշտում, բնութեան
հիասքանչ ծոցում. իսկ այնտեղ... այնտեղ մահն է լոկ
անմահ, խաւարն իշխող...

Ե՛տ դառ, աղջիկս, քանի չես կորցրել զարունը կեանքիդ...

Կանգնած էի շանթահար, հայեացքս յառած նրա ծո՞ղ աչքերին, ուզում էի նրա հոգու խորքերը տեսնել, նրա խօսքերի իմաստը պարզել. բայց...

—Ե՛տ դառ, աղջիկս—, սուսաց նորէն ու անհայտացաւ...

Երանգ էր, տեսիլք, չար խարէութիւն, թէ՛ բարի արտի անկեղծ ցանկութիւն...

Ի՞նչ փոյթ, հոգիս ծարաւ է սուրբ անմահութեան ու առաջ կերթամ:

Բայց... եթէ իրօք մահն է լոկ անմահ, խաւարն իշխող... և այդ բոլորը սեւ, ցմբտ գերեզման...

Ո՛չ, անկարելի է, հոգիս ձգտում է մե՛ծ անմահութեան, սուրբ գեղեցկութեան և անշէջ լոյսի ու... գնում էի:

Երեկոյ էր: Գարնանային սքանչելի երեկոյ: Հեռւից լսում էր սիրահար սոխակի դայլայլն անուշ, նրնջում էր դաշտը հէք հովին փարւած. ժպտագէմ արեը մետաքս փեշերը հաւաքելով՝ անհունի գիրկն էր շտապում. ամպերը շիկնած՝ ճամբայ էին ձգում, ու անտես հեռւից գիշերը խելահեղ առաջ էր սլանում, սև քօղի տակին, գոնէ մէկ անգամ լոյս-կոյս արևից համբոյր առնելու...

Եւ գնում էի յոգնած, ուժասպան, մե՛ծ ճանապարհով...

Յանկարծ լսեցի մի ձիւ գողիւն: Կանգ առայ իսկոյն.—սև մահը չ'լինի՞...—, շանթ-որոտի պէս մտքովս անցաւ...

Առաջս՝ ձերմակ ձիւ վրայ՝ մի պատանի էր լուսնի արծաթեայ շողբով ողողւած, ասես.—երկնից էր իջած—...

Կայծակի արագութեամբ, զեփլուտի մեղմութեամբ՝ ցած թռաւ ձիուց. չինար բուսաւ...

Նա փաթաթւած էր կաթնափրփուր ծածկոցում, գլխին, ասես. արևն էր շողում բիւր նազանքներով, և մարմարակերպ վե՛հ ճակատի տակ՝ զոյգ փիրուզ ծովեր ծփում էին հանդարտ...

... Կանգնած էի՛ ինքս ինձ մոռցած. ես արբած էի լոյս գեղեցկութեամբ...

Յանկարծ՝ զբացի աննձան ձայնի թովչանքն անուշ...

—Ասո՛, սի՛կ ես դու և սուր ես գնում այսպէս սուր պահին...

Կարծես սոխակն էր կողքիս դայլայլում...

—Ե՛ս դէպ անմահութիւն, դէպ մե՛ծ յաւիտենականութիւնն եմ գնում. բայց սի՛կ, սյնպէս յոգնած եմ, սյնպէս յոգնած...

—Լսի՛ր, ետ դարձի՛ր, քեզ սնտ են ասել: անմահութիւնը հէնց այս է, որ կայ՝—գիրկը սուրբ բնութեան, լոյս գեղեցկութեան, իսկ այնտեղ... այնտեղ մահն է լոկ անմահ, խաւարն իշխող...

Ահա մեր շուրջը բնութիւնն անմահ սուրբ գեղեցկութեամբ. և ի՛նչն է անմահ, քան լուսինը հեղ, անհունը՝ ամպշող, աստղերը՝ կայծող, հովը՝ նազելի և բիւր ծաղիկների բուրմունքն՝ անուշ...

Եւ ի՛նչ կայ վսեմ, սուրբ, սստւածային, քան սէրն անշէջ, սէրն երկնային...

Իսկ մե՛նք... մենք երազ ենք միայն, մի չքնաղ երազ անսկնզբ ու անվերջ... Մենք գտնուում ենք բնութեան տաճարում ու պիտի ապրենք լոյս գեղեցկութեամբ, քանի շնչում ենք այս երազ կեանքում ու երազ ենք մենք...—:

—...Ու պիտի ապրենք, քանի շնչում ենք այս
երազ կեանքում ու երազ ենք մենք...—, շնչում էին
շուրթերս, իսկ հոգիս... հոգիս սլանալ էր ուզում ան-
մահ բնութեան գիրկը գեղանի ու ձուլել նրան...

Հովի թեւերով արծաթ ծածկոցն ուսերից առաւ,
փոստից երկրի կրծքին։—

— Նստի՛ր, դու յոգնած ես անչափ—, մեղմ, հովի
նման շնչաց ականջիս...

Յոգնած նստեցի կուսական ծածկոցին... Ո՛րքան
հիասքանչ էր բնութիւնն այդ պահին, և մենք նրա գե-
ղանի ծոցին։ Լուսինն ամեն կողմ արծաթ էր ծորում,
առես, հմայել էր ուզում մեզ բոլոր հրաշքներով...

Աստղերը ժպտուն, հանդարտ թրթիռով, սէր էին
երգում լազուրի գրկում...

Ու մենք՝ երկու չքնաղ երաղներ, անմահ բնու-
թեան անշէջ խորանում՝ անզուգական օրհներգն էինք
լսում, զմայլում...

Ովկիան երջանկութեամբ էր լցւած հոգիս. վաղը
պիտ էլնէի նոր թափով, նոր ձգտումներով երազ
կեանքիս մնացորդն ապրելու...

Ո՛րքան հրաշալի է այս կեանքը երազ...

1919 թ.

* * *

Յանկարծ զարթնեցի .

Երազիս տեսայ,

Ձայնը լսեցի. գալիս էր ինձ մօտ

Ու անյայտ կարօտ,

Ա՛յնպէս ջերմ սիրով նրան առաջացայ...

Հանդարտ մօտեցաւ.

Երկու ձեռքին ծաղիկ բռնած

Ու ինձ մեկնած՝

«Ահա ծաղիկներդ», շշուկով ասաւ...

Բռնեցի միայն

Բազուկը դալուկ ու աչքերի մէջ՝

Սուրբ լոյսն անշէջ

Տեսնել ուզեցի. բայց... երազ էր այն.

Յանկարծ զարթնեցի...

* * *

Ե՛կ, սիրելի Յուշ,
Հի՛նը բեր մաքիս,
Միայն թէ, զգո՛յշ...
Ձայն չ'տաս սրտիս.
Նա շատ է բնբոյշ...

Կամացո՛ւկ ինձ բեր
Վաղանցո՛ւկ օրերս,
Սիրելի գէժբեր...
Ե՛կ, յարի՛ իղձերս,
Հոգոյս տուր թևեր...

Ե՛կ, անո՛յշ փարւիւր
Հէք հոգոյս լքած,
Ե՛կ, շնչաւորիւր
Հաւատս մարած,
Ե՛կ հի՛նը սուլիւր...

Ի՛նչ դատարկ կլինէր
Այս կեանքը նիւթող,
Եթէ չլինէր
Սուրբ ձեռքդ խնամող.
Հոգիս կ'մարէր...

Ե՛կ, սիրելի Յուշ,
Հի՛նը բեր մաքիս,
Միայն թէ, զգո՛յշ...
Ձայն չ'տաս սրտիս.
Նա շատ է բնբոյշ...

* * *

Երկինը՝ թխաճոտ,
Արևն՝ անփայլ,
Հոգիս՝ վշտոտ,
Մենակ, մռայլ...

Անմար լոյսի
Ես ձգտեցի
Ու... մեկուսի
Միշտ մնացի.

Մարած իղձ, յոյս,
Լքում, ցաւեր՝
Եղան հոգոյս
Միայն ընկեր...

* * *

Հանգիստ առ, իմ սիրտ,
էլ մի վախենայ.
Մահին դաժան, բիրտ
Մեռցրի անխնայ...

Փնջել եմ առաջին
Ծաղիկներս անշէջ.
Ժպտուն նրանց միջին՝
Կապրիս դու անվերջ...

Փնջում եմ ահա նոր ծաղիկներ լիս
Ու այս փնջիս մէջ, քեզնից անբաժան՝
Կապրի և լոյս-կոյս հոգիս
Ու երկուսդ էլ կ'ըղաք յաւիտեան...

Հանգիստ առ, իմ սիրտ,
էլ մի վախենայ.
Մահին դաժան, բիրտ
Մեռցրի անխնայ...

* * *

Ովկիան երկին, արդեօք գիտես
Գոնէ սի հատ իմ վէրքերից...
Փոթորկնո՞ւ ծնվ, արդեօք ունես
Գոնէ մի հատ իմ խոցերից...

Կայծնո՞ղ ասողեր, արդեօք ունէ՞ք
Գոնէ մի հատ իմ մրմուռից...
Հսկայ լեռներ, ունեցե՞լ էք
Գոնէ մի հատ իմ կորուստից...

Ճամբորդ լուսին, դու տեսե՞լ ես
Գոնէ մի հատ սև վիշա-հնոց...
Անմար արև՝, դու ծանօթ ես
Հոգու լքման արբւն ու բոց...

Երջանիկ ես դու, Տիեզերք,
Դու հեռու ես ճահիճ կեանքից,
Դու անվիշտ ես, անցաւ, անվէրք,
Դու հեռու ես մարդ-զազանից...

* * *

Օ՛, սուրբ մոռացում, ո՞ւր ես, հասիր ինձ.
Կամացուկ իջիր կուսական հոգոյս,
Հովի պէս փարւիր վիրաւոր սրտիս,
Մեղմ օրօր ասա, սուլի չեղած յոյս...

Անդճրը, նրբահիւս թևերիդ տակին
Ա՛խ, սիրաս խոցոտ թո՞ղ քնի մուշ-մո՞ւշ...
Իմ լըւած հոգին գրկիր ջերմագին,
Մի չեղած աշխարհ դայլայլիւր անճուշ,

Ուր սէր, լոյս, ծաղիկ հիւսւած քնքշանքով,
Միշտ ժպտան, բուրեն կեանքիս ծաղկոցին,
Ուր սոխակներն անաս բերկրանքով,
Անվերջ դայլայլեն վարդերի ծոցին.

Ու որպէս աստղը փիրուզ եթերից
Հանդարտ թրթիռով ջինջ լոյս է ծորում՝
Մի բիւրեղ հոգի ճամբիս քեռերից
Մէր ծորայ հոգոյս, քնքճյշ, անմարում...

Օ՛, սուրբ մոռացում, ո՞ւր ես, հասիր ինձ.
Կամացուկ իջիր կուսական հոգոյս,
Հովի պէս փարւիր վիրաւոր սրտիս,
Մեղմ օրօր ասա, սուլի չեղած յոյս...

* * *

Լուր, հոգիս, քնիր անդճրը,
Թո՞ղ ինձ ապրեմ չեղածով...
Մեր կեանքը՝ սի՛ն, ճամբէն՝ մոլոր,
Թո՞ղ ինձ խնդամ երազով...

Թո՞ղ յագենամ կեանքով սենայն,
Լոյս-արևի շոգերում...
Վերջը՝ մահ է, ցոլրտ գերեզման,
Թո՞ղ ինձ ժպտամ եթերում...

Մէկ օր կփարւի սև իժը քեզ՝
Կուզես էլ կեանք, բերկրութիւն...
Կուզես արև ջերմ, լուսերեն.
Բայց... չես գանի փրկութիւն...

Լուր, հոգիս, քնիր անդճրը,
Թո՞ղ ինձ ապրեմ չեղածով...
Մեր կեանքը՝ սի՛ն, ճամբէն՝ մոլոր,
Թո՞ղ ինձ խնդամ երազով...

* *

Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'լինէր,
Մէկը հոգոյս ջերմ փարւէր,
Սուրբ երազով ինձ կանչէր,
Հոգոյս գիւթւած ալանջէր...
Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'լինէր...

Ունայն կեանքը մոռացւէր,
Հոգիս լոյս-սիրով լցւէր,
Զեփիւտի թևեր առնէր՝
Դէպ վեր, հեռո՛ւ սաւառնէր...
Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'լինէր...

Մի լո՛յս հոգի ինձ կանչէր,
Սուրբ երազով ալանջէր,
Հոգիս անմար սէր լցւէր,
Ունայն կեանքը մոռացւէր...
Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'լինէր...

* *

Ո՞ւր է արևը ջերմ ու բոցեղէն,
Որ ոսկի ցայտէ կեանքիս սև-գիշեր.
Ո՞ւր է այն աստղը պայծառ, լուսեղէն,
Որ մեզմ առկայծէ հոգոյս ջիւղ-կթեր:

Ո՞ւր է սոխակը, որ օրօր ասէ
Կեանքիս փոթորկին, վշտիս անմեկին.
Ո՞ւր է այն երգը, որ հպարտ հնչէ,
Անաս հմայքով գիւթէ իմ հոգին:

Ո՞ւր է այն ոգին, որ հզօր թափով՝
Փշրէ ալանջիս ղօղանջը մահւան.
Ո՞ւր է այն ձեռքը, որ սուրբ քնքշանքով՝
Հոյս-ծաղիկ լցնէ սև փոսն ունայն:

Ասէք, կամ, կ'գտնո՞յս սրբազան կոչիս,
Կտանո՞յ հուր երգեր քնարիս անմէկին,
Կ'փարււթ քնքոյշ անշէջ իղձերիս,
Կ'տանո՞յ նոր թուիչք հոգոյս ջիւղ, երկին:

1915 թ.

ԱՆՀՈՒՆՈՒՄ.

Հեռու, շատ հեռու, անտես վայրերից, խրոխտ ու հպարտ, սէգ լեռան գլխին ծաղկունքով պատած հսկայ ամբոցից՝ դուրս եկաւ Գիշերը սև քօղի տակին: Գուհնառ ու գողգոջ նա առաջ անցաւ դաշտ, լեռ, ձոր, անտառ սև քօղը գլխին, և ամբողջ ճամբին ոչ ոք իմացաւ երկնային դստեր վեհ սիրահարին:

Առաջ է գնում գողգոջ քայլերով, գիշերը մոռայլ լճու և համրացած, անյապ վայելքի բուռն տենչանքով, ոսկեշող փերու յորդ սիրով լցւած: Առաջ է սլանում Արեգի գրկումն անվերջ ապրելու, նրան շնչելու և աստեածային վսեմ անկողնում՝ անզուսպ տենչանքին յագեցում տալու...

Բայց նա չի ուզում իր երջանկութեան, վսեմ վայելքին մասնակից անել ոչ մի էակի. նա վախենում է երկրի էակից և ամեն ինչից, անգամ և ծաղկից անհաս գաղտնիքը ծածկելու համար՝ աշխարհի վրայ բոլոր ծայրերից սև քօղի նման ձգում է խաւար...

Եւ այսպէս անվերջ, լցւած յորդ սիրով՝ գիշերը հեալէն փերուն է ձգտում, երկրին քօղ ձգում գողգոջ ձեռքերով՝ երկինք ու երկիր մէկ-մէկից զատում...

ՄԵՐ ՕՐԵՐԻՆ.

Գուհնառ ու նիհար, ոսկրացած դէմքով, բոկեան, կիսամերկ, լաց-աղաղակով, առաջ է շարժւում մարդկային շղթան, քաղցած ու ծարաւ, մերկ, անապաստան:

Դաժան ճակատագրի բիւր զարկերի տակ՝ առաջ է շարժւում մարդկային շղթան տխուր, յուսահատ... Եւ չգիտէ նա, թէ ուր է տարւում ողոր ու մոլոր, մեծ ճանապարհով և ինչ որոնում... բայց փոյթ չէ նրան:

Առաջ է գնում, թողնում իր յետև բոսոր սազմի դաշտն անհուն, անհամար դիակներով լի: Ուր իշխում է միայն հառնչ, հեծկտանք, սպանութիւն և մահ, որից սարսափած արեգը՝ նազան ծածկել է դէմքը մոռայլ քօղով:

Լճու է ամեն ինչ... Մեծ սազմի դաշտում՝ մահն է միայն իշխում՝ ամեն տեղ. դիակների վրայ հսկայ արծիւք՝ ճախրում անուշում փոած թեւերով, և կարծես հսկում գետին տարածւած համր կեանքերին... Լճու է ամեն ինչ, չկայ և մի ձայն... անցնում է շղթան, գնում է առաջ, լճու և համրացած...

Յանկարծ լսում է մարդկային մի ձիչ, մի սրբ-տաճովիկ, տխուր աղաղակ ու աղմկում է ճանապարհն անդորր...

Օ, այնտեղ մայրը կիսախելագար առաջ է վա-

զում, բազուկներն առած փոքրիկ տղային. որ կիսա-
կենդան քաղցից, ծարաւից արդէն փչում է իր շուն-
չը վերջին...

Իսկ մի քիչ հետև՝ փուել է գետին ծերուկը խեղ-
ճիկ, ձիւնապատ գլխով, ճերմակ ալիքով, անշունչ,
անկենդան, քաղցած, թուլացած...

Աւելի հեռուն՝ փոքրիկ երեխան արիւն է թափում
սիրուն աչերից և բորբիկ, խոցոտ, փոքրիկ ոտքերով
վազում այս, այն կողմ՝ կանչում է մօրը, որ գուցէ
վաղուց փչել է արդէն իր շունչը վերջին, ամայի
ճամբին...

Եւ այսպէս անվերջ մարդկային շղթան առաջ է
շարժւում, փախչում անդադրում այս դաժան կեանքի
բիւր հարւածներից ու՛ր ու մոլ՛որ, մեծ ճանապարհով...

Լճւո է ամեն ինչ... տխ՛ւր, ամայի... և միայն
շղթան, շղթան մարդկային, առաջ է շարժւում մեծ
ճանապարհով, անդ՛որր որոնում...

* * *

Ինձ գէնք տէք, կուզեմ կուել,
Վուել անվերջ, անդադրում...

Իմ ոյժերը կուզեմ փորձել
Այս մեծ-կեանքի ովկեանում:

Ինձ թի տէք, ողջ պողպատէ,
Թիավարեմ սուրբ նաւակս.
Բիւր ալիքներ պիտ խորտակէ
Հօրագոյն այդ թիակս...

Ովկեան կեանքի անափ գրկին
Ալեկոծո՛ղ, փոթորկո՛ղ,
Նաւս կ'լողայ հպարտագին
Ընդդէմ ալիաց մրրկող...

Առագաստս անյաղթ բացած,
Հզօր թիակը ձեռքիս՝
Նրանց կ'նետեմ անշնչացած
Ազատութեան սուրբ ճամբիս...

1919 թ.

* * *

Հեռու ինձանից, մարդ, քո օրէնքով,
Օրէնք մարդկային...
Հաթի մի կտոր, սղ լի գարշանքով,
Շղթայ ստրկային...

Եւ մարդն ապիկար, ցոփ, գազանային
Ինչ հօրութեամբ
Կաշկանդում է նմանի հոգին
Եւ ինչ բերկրութեամբ...

Ո՛հ, կանց աւելի նենգաւոր գազան,
Քան մարդն անխիղճ.
Այլ կեանքի տղանկ, սրիկայ է մէայն,
Մարդ-հոգու դահիճ:

Հեռու ինձանից, օրէնք մարդկային,
Շղթայ գարշապար...
Ազատ է հոգիս, ջինջ, աստուածային,
Հուսեղէն, անմար:

* * *

Օ՛, տէք ինձ անվերջ թոխք,
Թոչեմ հեռու, եթերին,
Օ՛, տէք ինձ չեղած տեսիլք,
Փարւեմ կայծող աստղերին...

Օ՛, տէք ինձ մի երանգ օր,
Որ անեն ինչ մոտանամ,
Օ՛, տէք ինձ արբում հօր,
Որ գինոջեամ, խենթանամ...

Տէք ուրի թոչեմ հեռու,
Բարձր, անտես անհունը լիս.
Ելնեմ վերը չհասնելու,
Նոր լոյս տամ սուրբ իղձերիս.

Ու ինքս լոյս, կլած երկրից,
Շողամ անշէջ, նոր արև,
Սուրբ-սէր ծորում, ջինջ եթերից,
Միշտ լոյս ցայտեմ ձեզ պարզե...

* * *

Ա՛խ, ինչպէս լաւ էր,
Երբ դեռ մի անմեղ մանուկ սիրասուն՝
Ջերմ սիրում էի շնիկիս անասունը.
Այդ շատ վաղուց էր...

Այն ժամ մի անհոգ մանուկ էի ես
Եւ սիրում էի բնութիւնը թովիչ,
Աստղերը՝ կայծող, հրեշտակներն՝ անտես,
Լուսինը՝ դալուկ, ծաղիկ... ամեն ինչ...

Անմեղ երեխայ՝ հրեշտակ էի ես.
Մէկ օր ինձ բերին մի սիրո՛ւն շնիկ.
Սրան էլ սիրեցի լոյս-աստղերի պէս
Եւ նա սո՛ղ սե՛ էր՝ կոչեցի «Սևիկ»:

Երբ նայում էի երկնին աստղագեղ,
Կամ լինում էի տխուր, վշտալի...
«Սևիկս» էլ ինձ էր նայում խելայեղ,
Համբուրում ձեռքերս ջերմ ու քնքշալի:

Նա միշտ ինձ հետ էր, ինձ մօտ, անբաժան,
Եւ գիշերներն էլ քնում էր ինձ հետ.
Բայց մէկ օր մարդիկ, զ՝ մարդիկ դաժան,
«Սևուկիս» տարան, կորցրին անհետ...

Սկզբում տխրեցի, նոյն իսկ լաց եղայ.
Բայց յետոյ նրան մոռացայ խապառ
Ու շուտով ճերմակ մի կատուիկ գտայ
Եւ սրա անունն էլ դրեցի «Պայծառ»:

Մէկ օր փայտացաւ «Պայծառիկս» էլ...
Ու սրան էլ տարան, ձգեցին Գուռը.
Էլ չէի ուզում սիրել... արտասուել...
Ժամանակը տարաւ և՛ այս մրմուռը...

Արդէն մի ամբողջ տարի էր լրանում,
Ինչ կորցրել էի սիրուն շնիկիս
Ու մի պայծառ Եր՝ դպրոց էի գնում...
Յանկարծ՝ մի սև գունդ փարեց ոտքերիս:

Նայեցի... Ծ, հրաշք, այն իմ «Սեիկն» էր
Ու անպէս կարօտ լիզում էր ոտքերս...
Ա՛յնպէս արննջում... լցւան աչքերս...
Մտանց գրկեցի սև շունն սիրուն,
Սեղանցի կրծքիս ու... վազեցի տուն:

Տարիներ անցան... Ես ճաշակեցի
Մի բար մարդկային՝ սէր, վիշտ ու կարօտ,
Սէրը՝ ծնողի... Ես ճանաչեցի
Ե՛ւ սէրը կնոջ ու այդ անբան մօտ...

Ու այն «Սեուկիս» շատ սիրեցի ես
Եւ այժմ էլ աճա յիշում եմ շնիկիս,
Որ ամբողջ տարին չմտաացաւ պաակերս
Ու անպէս կարօտ փարսեց ոտքերիս...

Ա՛խ, Ինչպէս լաւ էր,
Ծրբ դեռ մի անմեղ մանուկ սիրասուն՝
Զերմ սիրում էի շնիկիս անասուն.
Սփսսն անդամ էր...

Կ Ե Ա Ն Ք.

Ի՞նչ է կեանքը... մի անափ ովկեան, ուր բախտն
անտես, ձեռքին մի պնակ՝ միշտ քարշում է քեզ... լո-
ղում ես. վայրկեան՝ պապակ շուրթերով կառչում ես
եզրին սուէ պնակի ու անվերջ ծծում...

Եւ յանկարծ՝ չկայ. տեսիլք էր—մարեց: Նայում
ես շուրջդ, լալիս ես, հեծծում... Ու հորէն հեռու փից
յայտնեց՝ նա քեզ է կանչում... Լողում ես կրկին.
Խենթ մեղբի նման ծծում ես անվերջ, սակայն ոչ
մեղր՝ այլ արցունքներդ. կեանքի ովկեանում, սուէ
պնակի մէջ՝ քն խոկ արիւնը, հո՞ծ տանջանքներդ:
Ծծում ես անյագ ու հորից... չկայ պնակը դիւթող.
մերած էր, անցաւ... Հեռու փիերից գիշերն է վաղում.
Խելւոտ, սեահեր. բաղդը յաղթական խաւարի գրկին մի
հոր ժպիտով հմայում է առաջ...

Մտիկին թափով լողում ես կրկին ու... քեզ են
կանչում մի շիրիմ, մի խաչ:

Նստած որբիկ,
Ասես.— ծաղիկ—
Ցար նայում էր
Դիմաց մայթին,
Ուր կանգնած էր
Ջահել մի կին.
Ունէր գրկին
Ճերմակ շիւկ,
Գանգրամազիկ,
Թաւիշ փնջով
Գլխին անկած,
Ձանգիկ կաշուով
Վզից կախած.
Ողջ զարդարւած...
Նախանձում էր
Որբիկն անտէր
Շնիկին սիրուն,
Գրկին կնոջ,
Իսկ նէ ժպտուն,
Թիթեռ բողբոջ,
Երջանիկ ողջ...
Ունէր գրաւիչ,
Ժպիտ թովիչ,
Հայեացք քարշող,
Ձարդեր, շպառներ,
«Մարդ» փայփայող,
Շնիկ էլ ունէր...
Էլ ի՞նչ ուզէր...

* * *

Լճու նստած եմ պատուհանին,
Անհունը ջերմ գրկած լուսնին,
Աղամանդով ողջ զարդարւած՝
Նայում է ցած:

Կայտառ Քոբի հեռու ափից,
Արևելքի զուռնա-դափից,
Անթիւ ձայներ ելնում գալիս՝
Տանդ են ասում մեզմ ազանջիս:

Մէկ էլ յանկարծ՝ թնդում, տղ՛ղում
Տմբումբալէն հեռուն վազում,
Ելնում քնքոյշ հովի ուսին՝
Անցնում, ձուլում են խաւարին:

Լճու, հայեացքս ձգած հեռուն՝
Ականջում եմ դափ ու զուռնուն.
Հոգիս քնքոյշ փարւած մտքիս՝
Մեզմ շշուկով հարց է տալիս.

— Կոյս է արդեօք սուրբ երազով՝
Եարին անցնում դափ ու զուռնով,
Թէ՞ մի անմեղ, մի լոյս մանուկ
Ձան է տրւում կեանքին խղճուկ...

Շուշան լուսինն նայում է սոս,
Ականջում է երկիրն անյոյզ,
Հեռից անթիւ ձայներ գալիս՝
Տանդ են ասում մեզմ ազանջիս...

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն .

Թիկն աւած հպարտ, սարերի կրճքին՝
Կանաչ դորդի վրայ գարունն է նստել .
Ռսկէ ժպտը հրաշագեղ գէմքին՝
Երգ ու ծաղիկներ շուրջը բոլորել :

Եւ ծառ ու ծաղիկ հարսի պէս դուզւած՝
Սէլ են փսփսում սուրբ խորանի մէջ .
Հաւքերն ա՛նտ, աւիւնով արբած՝
Տաղեր են ասում բերկրանքով անվերջ :

Ջրերը խոխոջ, կոհակ առ կոհակ՝
Առաջ են վազում, կայտառ մանկան պէս .
Հովերը քնքոյշ, համբոյրով յստակ՝
Գեղանի դաշտին փարւում սիրակէզ...

Անմահ Տիեզրի խանդավառ գրկից՝
Հնչում է սիրոյ զօղանջն անսուշ .
Անափ փիրուզի լուսեղէն ծոցից՝
Ոսկեվարս փերին ժպտում է մուշ-մսուշ...

Եւ հոգիս դիւթւած, անաս բերկրանքով՝
Ծնկի է գալիս սէր-խորանի մէջ .
Օրհներգ է ասում սուրբ գեղգեղանքով,
Լոյս-պսակ ձօնում գարնանն անշէջ :

* * *

Ի՞նչ սիրուն ես,
Հնրս-գարդ Թիֆլիս,
Ի՞նչ ուրախ ես,
Կոյս-մայր, հողիս,

Ողջ սողուած
Արն լուսով
Հնրս՝ գարդարւած
Անմեղ ժպտով .

Պար են բռնել
Լեռները մէկ օր՝
Այրբէլ, մարել
Քո շուրջ-բոլոր...

Տեսել է քեզ
Երկինն անհուն՝
Թռել, ասես .
— Կախել ժպտուն —...

Քօղում է քեզ
Փերին երկնի,
Որ միշտ լինես
Կոյս-գեղտնի...

Ի՞նչ սիրուն ես,
Հնրս-գարդ Թիֆլիս,
Ի՞նչ ուրախ ես,
Կոյս-մայր, հողիս...

* * *

Մ Ե Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն.

Պատուհանին նստած տխրւր՝
Նայում եմ դուրս.
Ողջ թիփլիսը մռայլ է, լճու,
Նման հոգոյս.

Արևմուտքում հրդեհում է
Մի ոսկէ գիծ.
Ասես.— Սիրուց փոթորկում է
Լոյս-կոյս անբիծ.—

Անհունը գորշ քօղի տակից՝
Դիտում է սո՛ւս...
Ասես.— Նա էլ է բաղդակից
Մենակ հոգոյս—...

Ու յանկարծ՝ երկինը հանդարտ
Ձերմ արտասուեց...
Ի՞նչը խոցեց, արդեօք սև դարձ...
Հոգոյս լսեց...

Գ Ե Ղ Ո Ւ Հ Ի Ն.

Երկին ու երկիր փարւեցին իրար՝
Ձուլեց մի հրեշտակ աղջիկ հրաշագեղ.
Նա մի արձան էր լուսաթոր, մարմար,
Արտացոլում էր անհունն աստղագեղ:

Անփայլ էր արեւը նրա ոսկէ գլխին,
Լուսինը՝ մռայլ, սոխակը՝ անձայն,
Փիրուզն աչքերի շունէր ջինջ երկին.
Անհատ էր վարդը նրա ձեռքին շուշան:

Երգիչը տեսաւ ու հոգով դիւթւած՝
Լոյս-կոյս աղջկան ձուլեց բնութեան,
Եւ մարդկութեանը լսեց զմայլւած՝
Գովքը գեղեցկի, սուրբ անմահութեան:

Քէֆ սարքեց մէկ օր Արքայից Արքան
Ու կայծ երգչին էլ հրաւիրեց իր մօտ.
Այդ ճո՛խ խնջոյքին շատ մարդիկ եկան.
Զարդն էր կանանց աղջիկը հօրոտ:

Ու թնդաց քէֆը. ի՞նչ երգ ու պարեր...
Հին ասուածներն էլ այդ չէին տեսած.
Շամպայն ու գինի, հրածին համբոյրներ՝
Հրդեհում էին ոգին իշխանաց...

Հնչեց պարերգը. ելաւ և՛ փերին.
Հովի պէս պտ'տեց, թևերը բարձած,
Բոլոր աչքերը դամեց ոտքերին՝
Նազով փոթորկեց, քնքոյշ երերաց...

Սիրաշունչ կոյսով զմայլեց և՛ արքան
Ու քէֆի միջին՝ ասաց մոլեգին.
— Ողջ ունեցածս ահա այն աղջկան,
Թէ կտայ նա ինձ կոյս մարմինն անդին...

Շիկնեց գեղուճին, հայեացքն իջեցրեց,
Ստեւերնի փուեցին ձիգ թարթիչներէց.
Կանանց սրտերում նախանձը յարեց,
Ու ժպտը թաւ տղայոց դէմքերից:

Երգիչը վրզով, որպէս մի արձան՝
Յկաւ ու կանգնեց դանլիճի մէջ-տեղ.
Շունչ տաւ քնարին մատերով անձայն,
Գեղեցիկն երգեց, բողբոջեց ահեղ:

Լսում էր դանլիճը, ահա. — քարացած — ...
Յանկայձ լարերը թռան մոլեգին.
Կանգնած էր երգիչն անկեան, խոժոռած...
Հեծծում էր անլար քնարը յատակին...

Բոլորը խօսեց. — ես այստեղ եկաք
Երգելու ձեզ սուրբ գեղեցկութիւնը.
Բայց երևաց, որ եկած եմ շուկայ,
Ուր վաճառում է ասուածութիւնը — ...

Արքայից-Արքան զուռատեց յանկա ըծ,
«Շղթայեղ», հրամայեց, «Լմբոստ
Քնարերգին».

Երգիչը շղթայաւ մեկնեց սիլգապանծ.
Հայեացք խնկելով լոյս-կոյսի դէմքին:

Գեղուճին նրան սիրակէզ ժպտաց,
Ահա. — Շաղշողաց դէմքին ծիածան — ...
Արքայի սիրտն այդ տեսքից թնդաց.
Ամեն ինչ նորէն խոստացաւ նրան:

Մարգարիտ շարան շուրթերին բոսոր
Մաքում «կինն» ասաց. — Ի՞նչ երջանկութիւն
Եւ ի՞նչ պիտ տամ որ... մտէ մի կտոր — ...
Ու տեղ փողին սուրբ գեղեցկութիւնն...

Մի քանի տարի կիրք տենչով անսանձ
Ոգին այն մարմնի արքան վայելեց.
Լոյս-չոյղ էութիւնը կորած էր անգարձ՝
Նոր մարմին առաւ ու ճինը՝ մերժեց...

Տ Ի Ե Ջ Բ Ո Ւ Մ.

Բնու-վնու, հեծծում է քամին,
Խենթ, թեկը բաց՝ թռչում սարերին:
Խը՛շ, փը՛շ, անտառն է խ՛շշում,
Գլուխը կախած՝ գարունը յիշում:

Վաշ-վի՛շ, վաշ-վի՛շ գետակն է լալիս,
Փրփրայոյզ կուրծքը քարերին տալիս:
Հոնգսւր-հոնգսւր լալիս է ուռին,
Մրմուռը խառնում գետի փրփուրին:

Օրճը-շորճը լուսինն է լողում,
Ճերմակ սաւանով երկիրը քողում:
Մուշ-մո՛շ, անո՛շ, Տիեզրի գրկին՝
Երգեր է հիւսում իմ մասնիկ հոգին:

Յ Ո Յ Ս.

Ես գիտեմ թռչնիկ բլբուլից քնքոյշ,
Ես գիտեմ սուլոց երգերից սնոյշ,
Ես գիտեմ երազ կեանքից էլ քաղցրիկ,
Ես գիտեմ տեսիլք անհունից գողարկ:

Երբ քնքոյշ հոգիս մենակ ու մոլոր,
Շրջում է հանդարտ, լքած, գլխիկոր
Կեանքի բիւրաւոր աւերակներում,
Իղձ-երազների սուրբ բեկորներում:

Երբ անոյժ, անոյս, մարող աստղի պէս՝
Պատում եմ անվերջ սև գիշերի պէս
Անթափանց կեանքի անապատ ճամբին...
Երբ հեղ լուսնի պէս՝ իմ քնքոյշ հոգին
Փնարում է լռիկ մի ժպիտ թովիչ:
Բայց շուրջս աներ, մարած ամեն ինչ...

Երբ այդ սև պահին, որպէս երկնի լոյս՝
Ահա պիտ ընկնեմ լքած ու անոյս՝
Հոգոյս անհունի լազուր եթերից,
Ներքին աշխարհիս բիւրեղ ափերից՝

Մի սիրուն թռչնիկ սուլում է քնքշիկ
Մի չքնաղ երանդ, մի ցնորք անուշիկ
Ու հոգիս գիւթած, հովի թեկերով՝
Դէպ վեր է հանում նոր, սուրբ իղձերով:

* * *

Մի գիակ կայ
Ոտքիս տակին՝
Այն սև, սրիկայ
Մահն է գեանին:

Մի գէնք ունիմ
Ձեռքիս սուրբ-լոյս.
Քնարն է իմ
Լոյս-կոյս հոգոյս:

Լոյս փունջ անվիրտ
Ունեմ ձեռքիս.
Նրա մէջ ընդմիշտ՝
Շունչս, հոգիս:

Կոյս մտքիս մէջ՝
Գրանիտ լեռ կայ.
Անխնայտ, անշէջ՝
Հաւատս է նա:

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ո Ի Մ.

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն Ք .

Ալեգարդ Մաս'սի լայնածալ փէշին՝
Մեղմ օրօրւում են ծաղկունքը պէս-պէս .
Ձեփիւոը անոյշ բուրմունք լի ծոցին՝
Ծաղկանց փարւելով թռչում է վէս-վէս...

Անսահման երկնի փերուզ հայելուց՝
Ժպտում է հանդարտ փերին ոսկեզօծ,
Ոլորապտոյտ սիգաւէտ դաշտից՝
Արաքան է վազում ողջ արծաթէ-օձ:

Անդճրը է խորին, ծաղկունքը չորս դին՝
Կանգնած է մէնակ աղջիկ մը գունատ .
Երկնի մովի մէջ՝ խոհերը ճակատին՝
Նայում է խրոխտ Մասիսն ալեգարդ:

I.

Մնջեց Արաքսը: մարեցին զնվ-հնվ,
Ծաղկունքը հանդարտ գլուխները կախին,
Աղջիկը փարւած ծերունու փեշքով՝
Վշտաբեկ խօսեց, արցունք լի աչքին:

«Վիրաւոր սրտով, հոգիս լի բողոք՝
«Աղաչում եմ քեզ, ալեգարդ Մասիս,
«Ասան, թեր ընկաւ կուէին անողորմ,
«Ասան, ի՞նչ եղաւ եղբայրս ազիզ:

«Աստուծոյ ճամբիս մանուկ օրերից՝
«Մէկ-մէկ մարեցին յոյսերս ծաղիկ,
«Վիրաւոր, անյայտ, միանկ, եղբորիցս՝
«Աղաչում եմ քեզ, տուր ինձ մի խարրիկ:

«Բայց... լմուս, խոժո՛ռ, հայեացքդ դէպ վեր,
«Ճերմակ ալիքդ արևի շողքին...
«Ա՛խ, մի՞թէ զուբ են իմ ջերմ արցունքներ,
«Մի՞թէ չես տեսնում իմ աւեր հոգին»:

II.

Ուտիքը լալկան, գլուխները կախած՝
Հեծծում են ասես վիշտն աղջկայ,
Վճռումէ գետը, վազում փրփրած,
Որպէս վիրաւոր առիւծ մը հսկայ:

Մէզմ օրօրում են ծաղկունքը տխուր,
Հովի հետ փս՛սում ցօղերն ուսին,
Կանգնած է հսկան խոժո՛ռն ու լմուս
Հայեացքը գամած հեռու հիւսիսին:

III

Մասիսը խօսեց. «Ասան, սլ աղջիկ,
 «Ինչո՞ւ ես եկել քեզիս տխուր .
 «Մի՞թէ չես տեսնում շուրջս փնջած դիք,
 «Մի՞թէ չես տեսնում խոցերս բիւր-բիւր...»

«Հասօն եմ կանգնած երկնի մովի մէջ.
 «Շուրջս՝ բալէքս-կի՛ն, մանուկ և ծեր
 «Ձանում են ելնել բարձունքս անվերջ.
 «Բայց... սանդուխքիս մէջ վրէժն է սրահ մտիլ...»

«Մէ՛ք, էլ մի՛ խօսիր, ել, դու էլ առաջ.
 «Տես, այն բիւրաւոր մայրերին, մանկանց.
 «Թո՛ղ ես մորմոքամ հեռու, անհտուանչ,
 «Թո՛ղ ես մոռանամ վէրքերս անանց...»

IV.

Յուզեց Արաքսը. խայթեա՞ծ օձի պէս՝
 Գալարումներով դարկեց ափերին...
 Ազատ դաշտի մէջ մոնչաց, ասես.
 «Շանթել էր ուզում կողերը ծեղին»...
 Ու այսպէս խօսեց.

«Թո՛ղ ուռին վշշայ, ափերիս գամեւ,
 «Մասիսը սգայ, լեռ-սիրտս, ապառաժ,
 «Թո՛ղ ամբոխը լայ, կոյր ու շղթայած.
 «Ծերերը սգան, դողդոջ ու անշարժ.

«Բայց... դու, սլ աղջիկ, դեռ հողի ետուն,
 Թէ կուզես ապրել ազատ ու անպարտ՝
 «Ե՛կ, դու էլ ճամբորդ անսահման հեռուն,
 Ե՛կ, դու էլ ընկեր ալեացս անյաղթ»:

Ասաց ու զարկեց քարոտ ափերին,
 Ուսերին առաւ ծածկոցը փրփուր,
 Ողջ արծաթէ օձ՝ ֆշշոց շուրթերին՝
 Առաջ ընթացաւ ոլորներու բիւր:

45530